

ONKO PERUSTELTU TOSI USKOMUS TIETOA? ^aEDMUND L. GETTIER ^b

VIIME vuosina on yritetty lukuisin eri tavoin ilmaista välttämättömät ja riittävät ehdot sille, että joku tietää annetun propositionlauseen. Yritykset ovat usein olleet sellaisia, että ne voidaan esittää muodoissa, jotka ovat samanlaisia kuin seuraavat: ¹

- (a) S tietää, että P jos ja vain jos
- (i) P on tosi,
 - (ii) S uskoo, että P, ja
 - (iii) S on perusteltu uskomaan, että P.

Esimerkiksi Chisholm on väittänyt, että seuraava antaa välttämättömät ja riittävät ehdot tiedolle: ²

- (b) S tietää, että P jos ja vain jos
- (i) S hyväksyy P:n
 - (ii) S:llä on todistusaineistoa P:lle, ja
 - (iii) P on tosi.

Ayer on ilmaissut tiedon välttämättömät ja riittävät ehdot tiedolle seuraavalla tavalla: ³

- (c) S tietää, että P jos ja vain jos
- (i) S on tosi
 - (ii) S on varma, että P on tosi, ja
 - (iii) S:llä on oikeus olla varma, että P on tosi.

Argumentoin, että (a) on väärässä siten, että siinä annetut ehdot eivät muodosta *riittävä* ehtoa proposition, S tietää, että P, totuudelle. Sama

^a *Suom. huom.* – Edmund Gettier: "Is Justified True Belief Knowledge". *Analysis* 23 (1963), s. 121-123. Julkaistu myös teoksessa H. Feigl, W. Sellars ja K. Lehrer (eds.): *New Readings in Philosophical Analysis*. New York, NY: Appleton-Century-Crofts, 1972. © Copyright 1963 Edmund Gettier. Artikkelin on Gettierin luvalla suomentanut ei-kaupalliseen tarkoitukseen Thomas Brand ja suomennoksen on oikolukenut Ilmari Hirvonen. Parannusehdotukset voit lähettää sähköpostitse osoitteella thomasbrand@gmx.com

^b *Suom. huom.* – Edmund L. Gettier III (synt. 1927) on amerikkalainen filosofi ja Massachusettsin yliopiston emeritusprofessori. Gettier opiskeli Cornellin yliopistossa, jossa häntä ohjasivat muun muassa analyttisen filosofian perinteeseen kuuluneet *Max Black* (1909-1988) ja *Norman Malcolm* (1911-1990). Gettier oli alun perin innostunut myöhäisen Wittgensteinin filosofiasta (*C. I. Lewisin* ja *R. Chisholmin* totuusmäärittelmä oli kuitenkin kyseenalaistettu jo Wittgensteinin töissä). Gettierin lyhydestään tunnettu, mutta kaunis artikkeli on eräs angloamerikkalaisen filosofisen ajattelun vaikutusvaltaisimmista ja luetuimmista klassikoista.

argumentti osoittaa, että (b) ja (c) epäonnistuvat, jos muotoilut “on adekvaattia todistusaineistoa jollekin” tai “on oikeus olla varma, että” korvataan alusta loppuun muotoilulla “on perusteltu uskomaan että”.

Aloitetaan huomauttamalla kahdesta asiasta. Ensimmäinen siinä “perusteltu” mielessä, jossa lause “S on perusteltu uskomaan, että P” on välttämätön ehto sille, että S tietää, että P, on mahdollista, että henkilö on perusteltu uskomaan todeksi proposition, joka on todellisuudessa epätosi. Toiseksi mille tahansa propositionille P, jos S on perusteltu uskomaan, että P ja Q seuraa loogisesti P:stä, ja S päättää Q:n P:stä ja hyväksyy Q:n tämän päättelyn tuloksena, S on perusteltu uskomaan että Q. Pitäen nämä kaksi asiaa mielessä, esitän nyt kaksi tapausta, joissa (a):ssa esitetyt ehdot ovat totta jollekin propositionille, vaikka samaan aikaan on epätotta, että kyseinen henkilö tietää tuon proposition.

Tapaus I

Oletetaan, että Smith ja Jones ovat hakeneet erästä työpaikkaa. Ja oletetaan, että Smithillä on vahvaa todistusaineistoa seuraavaan konjunkttiiviseen position puolesta: ^c

(d) Jones on se, joka saa työpaikan, ja Jonesilla on kymmenen kolikkoa taskussaan.

Smithin todistusaineisto (d):n puolesta voisi olla, että yrityksen pääjohtaja on vakuuttanut hänelle, että Jones lopulta valitaan ja hän, Smith, on laskenut kymmenen minuuttia aikaisemmin Jonesin taskussa olevat kolikot. Propositionista (d) seuraa loogisesti: ^{d e}

(e) Michellä, joka saa työpaikan, on kymmenen kolikkoa taskussaan.

Olettakaamme, että Smith näkee, että (e) seuraa loogisesti (d):stä ja hyväksyy (e):n (d):n perusteella. Tässä tapauksessa Smith on selvästi perusteltu

^c *Suom. huom.* – Konjunkttiivinen propositio (engl. *conjunctive proposition*) on propositionityyppi, joka muodostuu kahdesta loogisella ’ja’-konnektiivilla yhteenliitetystä atomilauseesta. Konjunktio tulkintaan selväsanaisesti: ”jos A on tosi ja B on tosi”. Ks. esim. Seppo K. Miettinen: *Logiikka -perusteet*. Tampere: Gaudeamus, 2003.

^d *Suom. huom.* – ”P entails Q” tarkoittaa suomeksi ”Q seuraa loogisesti P:stä”. Loogista seuraussuhdetta voidaan luonnehtia formaalisti seuraavalla tavalla: Lause P seuraa loogisesti lauseista Q_1, \dots, Q_n (merk. $Q_1, \dots, Q_n \mid = P$), jos ja vain jos jokaisella lauseiden Q_1, \dots, Q_n ja P yhteisen totuustaulukon rivillä, jolla lauseet Q_1, \dots, Q_n ovat tosia, myös lause P on tosi. Toisin sanoen lauseiden Q_1, \dots, Q_n ja P yhteisestä totuustaulukosta ei löydy yhtäkään sellaista riviä, jolla lauseet Q_1, \dots, Q_n ovat tosia, mutta P on epätosi. Sama asia voidaan ilmaista lauselogiikassa seuraavasti: P seuraa loogisesti lauseista, Q_1, \dots, Q_n , jos lause $(Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n) \rightarrow P$ on tautologia.

^e *Suom. huom.* – Kyse on olennaisesti niin sanotun sulkuperiaatteen soveltamisesta. Sulkuperiaate tarkoittaa, että tieto on loogisilta seurauksiltaan suljettu. Tarkemmin ottaen tämä tarkoittaa seuraavaa: jos henkilö S tietää, että p ja että q seuraa loogisesti p:stä, hän tietää myös että q. Toisin sanoen tiedämme kaiken sen, minkä tiedämme loogisesti seuraavan siitä, minkä tiedämme. On vaikea kieltää sitä, että tietäisi sitä, minkä tiedän loogisesti, seuraavan siitä, minkä jo tiedän. Sulkuperiaate on siis varsin uskottava periaate. Gettier soveltaa sulkuperiaatetta oikeutettuihin uskomuksiin.

uskomaan, että (e) on tosi.

Mutta kuvittele lisäksi, että Smithin tietämättä hän itse, ei Jones, saa työpaikan. Ja edelleen, että Smithin tietämättä hänellä itsellään on kymmenen kolikkoa taskussaan. Proposition (e) on tällöin totta, vaikka propositio (d), josta Smith päätteli (e):n, on epätosi. Näin ollen esimerkissämme kaikki seuraavat ovat tosia: (i) (e) on tosi, (ii) Smith uskoo, että (e) on tosi ja (iii) Smith on perusteltu uskomaan, että (e) on tosi. Mutta yhtä lailla on selvää, että Smith ei *tiedä*, että (e) on totta; (e) on tosi Smithin taskussa olevien kolikoiden lukumäärän perusteella, vaikka Smith ei tiedä, kuinka monta kolikkoa hänen taskussaan on, ja hän perustaa uskomuksensa (e):hen Jonesin taskussa olevien kolikoiden lukumäärän perusteella, jonka hän erheellisesti uskoo olevan se, joka saa työpaikan.

Tapaus II

Oletetaan, että Smithillä on vahvaa todistusaineistoa seuraavan proposition puolesta:

(f) Jones omistaa Fordin.

Smithin todistusaineisto voisi olla se, että Jones on aina niin kauan kuin Smith muistaa omistanut auton, ja aina Fordin, ja että Jones on juuri tarjonnut Smithille kyytiä ajaessaan Fordilla. Kuvitellaan nyt, että Smithillä on toinen ystävä, Brown, jonka olinpaikasta hän on täysin tietämätön. Smith valitsee kolme paikannimeä suhteellisen sattumanvaraisesti ja muodostaa seuraavat kolme propositiota:

(g) Joko Jones omistaa Fordin tai Brown on Bostonissa.

(h) Joko Jones omistaa Fordin tai Brown on Barcelonassa.

(i) Joko Jones omistaa Fordin tai Brown on Brest-Litovskissa.

Kukin näistä propositioista seuraa loogisesti (f):stä. Kuvitellaan, että Smith ymmärtää päätelleensä loogisesti kunkin näistä (f):n perusteella koostetuista propositioista ja etenee hyväksymään (g):n, (h):n ja (i):n (f):n perusteella. Smith on oikein päättellyt propositiot (g), (h) ja (i) prepositiosta (f), jonka puolesta hänellä oli vahvaa näyttöä. Smith on näin ollen täysin perusteltu uskomaan jok'ikiseen näistä kolmesta propositioista. Smithillä ei tietenkään ole hajuakaan siitä missä Brown on.

Mutta kuvittele nyt, että kaksi lisäehtoa pätee. Ensinnäkään Jones ei omista Fordia, vaan ajaa tällä hetkellä vuokra-autoa. Ja toisekseen silkasta sattumasta ja täysin Smithin tietämättä, paikka, joka propositiossa (h) sattuu todellakin olemaan se paikka, jossa Brown on. ^f Jos nämä kaksi ehtoa pitävät

^f *Suom. huom.* – Propositio *p* on perusteltu tosi uskomus, joka vain sattuu olemaan tässä tapauksessa tosi, joten kyseessä pelkkä *onnekas arvaus*. *S* uskoo perustellusti, mutta virheellisesti *p*:n. Osoittautuu, että

kutinsa, Smith *ei* tiedä, että (h) on totta, vaikka (i) (h) *on* totta, (ii) Smith uskoo, että (h) on totta ja (iii) Smith on perusteltu uskomaan, että (h) on totta.

Nämä kaksi esimerkkitapausta osoittavat, että määritelmä (a) ei ilmaise *riittävää* ehtoa sille, että joku tietää annetun proposition. Asianmukaisin muutoksin samat tapaukset riittävät osoittamaan, ettei määritelmä (b) eikä myöskään määritelmä (c) riitä siihen. □

VIITTEET

¹ Platon näyttää harkitsevan tällaista määritelmää *Theaitetoksessa* 201 ja ehkä hyväksyy erään määritelmän *Menonissa* 98.

² Roderick M. Chisholm, *Perceiving: a Philosophical Study*, Cornell University Press (Ithaca, New York, 1957), p. 16.

³ A. J. Ayer, *The Problem of Knowledge*, Macmillan (Lontoo, 1956), p. 34.